

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2023.6.33>

ПОЯЄНІЄ І РОДЗАЄ ПРАВ МАЄАТКОВЫХ ДО УЖЫТКОВАНІЯ ГРУНТЉВ РОЛНЫХ

Valeriy Yankovsky

aspirant na Kijovskim Uniwersytecie Narodowym im. Tarasa Szewczenki (Kijów, Ukraina)

ORCID ID: 0009-0002-8732-8211

centr_dp@ukr.net

Adnotacja. Artykuł poświęcony jest badaniu koncepcji i rodzajów praw majątkowych do użytkowania działek rolnych. Korzystanie z działek rolnych na cele rolne wymaga ustanowienia określonego prawa własności w stosunku do tych działek. Ustalono, że obowiązujące przepisy określają pewien zbiór praw majątkowych do użytkowania działek rolnych. Takie ustawodawstwo jest reprezentowane przez szereg aktów prawnych i wykonawczych. Lista praw majątkowych podlegających rejestracji państwowej i zawarta w Ustawie Ukrainy „O państwowej rejestracji praw majątkowych do nieruchomości i ich obciążeń” różni się pewnymi różnicami od praw majątkowych określonych w Kodeksie cywilnym Ukrainy i Kodeksie gruntowym Ukrainy.

Obowiązujące przepisy nie zawierają definicji pojęcia prawa własności do użytkowania gruntów rolnych. Zdefiniowanie takiego pojęcia powinno zapobiec pewnym trudnościom w praktyce egzekwowania prawa na badanym obszarze. Podano autorską definicję pojęcia prawa własności do użytkowania gruntów rolnych.

Słowa kluczowe: działka, obowiązki, użytkowanie gruntów, stosunki gruntowe, prawo własności, rejestracja.

CONCEPTS AND TYPES OF PROPERTY LAW TO USE AGRICULTURAL LAND PLOTS

Valeriy Yankovsky

Postgraduate Student

Kyiv National University named after Taras Shevchenko (Kyiv, Ukraine)

ORCID ID: 0009-0002-8732-8211

centr_dp@ukr.net

Abstract. The article is devoted to the study of the concept and types of property rights for the use of agricultural land plots. The use of land plots for agricultural purposes requires the establishment of a certain property right in relation to these plots. It has been established that the current legislation defines a certain set of property rights for the use of agricultural land plots. Such legislation is represented by a number of legislative and by-laws. The list of property rights subject to state registration and provided in the Law of Ukraine "On State Registration of Property Rights to Immovable Property and Their Encumbrances" has certain differences from the property rights defined by the Civil Code of Ukraine and the Land Code of Ukraine.

The current legislation does not contain a definition of the concept of property rights for the use of agricultural land plots. The definition of such a concept should prevent certain difficulties in law enforcement practice in the researched area. The author's definition of the concept of property rights for the use of agricultural land plots is provided.

Key words: land plot, obligation, land use, land relations, property law, registration.

ПОНЯТТЯ І ВИДИ РЕЧОВИХ ПРАВ КОРИСТУВАННЯ ЗЕМЕЛЬНИМИ ДІЛЯНКАМИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

Валерій Янковський

аспірант Київського національного університету імені Тараса Шевченка (Київ, Україна)

ORCID ID: 0009-0002-8732-8211

centr_dp@ukr.net

Анотація. Стаття присвячена дослідженню поняття і видів речових прав користування земельними ділянками сільськогосподарського призначення. Користування земельними ділянками сільськогосподарського призначення передбачає встановлення певного речового права відносно цих ділянок. Встановлено, що чинне законодавство визначає певну сукупність речових прав користування земельними ділянками сільськогосподарського призначення. Таке законодавство представлено низкою законодавчих та підзаконних актів. Перелік речових прав, що підлягають державній реєстрації та наведений в Законі України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» має певні відмінності від речових прав, визначених Цивільним кодексом України та Земельним кодексом України.

Чинне законодавство не містить визначення поняття речових прав користування земельними ділянками сільськогосподарського призначення. Визначення такого поняття має запобігти певним складнощам при правозастосовній практиці в досліджуваній сфері. Наведено авторське визначення поняття речових прав користування земельними ділянками сільськогосподарського призначення.

Ключові слова: земельна ділянка, зобов'язання, землекористування, земельні відносини, речове право, реєстрація.

Вступ. Користування земельними ділянками сільськогосподарського призначення передбачає встановлення певного речового права відносно цих ділянок. При визначенні виду речового права постає питання стосовного правового титулу права користування такими земельними ділянками. Серед основних титулів відмінних від права власності слід виділити спеціальне майнове право, право користування землею, яке включає право постійного користування земельною ділянкою, право оренди земельної ділянки, надання земельної ділянки в концесію; право земельного сервітуту; право користування земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб (емфітевзис) і право користування земельною ділянкою для забудови (суперфіцій).

При реалізації речового права користування земельними ділянками сільськогосподарського призначення постає питання щодо поняття і видів речових прав користування земельними ділянками сільськогосподарського призначення. Актуалізація такого питання відбувається, оскільки на практиці виникають певні складності при розмежуванні понять «реєстраційна дія», «державна реєстрація прав» та «внесення змін до записів реєстру», що потребує видання додаткових роз'яснень з боку Міністерства юстиції України. А отже, визначене поняття речового права користування земельними ділянками сільськогосподарського призначення дозволить уникнути таких складнощів при правозастосовній практиці.

Що до визначення видів речових прав користування земельними ділянками сільськогосподарського призначення, то це забезпечить можливість обрання найбільш доцільного з них при встановленні режиму користування кожною окремою земельною ділянкою сільськогосподарського призначення в кожному окремому випадку (принаймні в ідеальному варіанті).

Це у свою чергу, забезпечить впорядкування земельних відносин між органами державної влади, місцевого самоврядування, власниками земельних ділянок, землекористувачами, орендарями, суборендарями, нотаріусами, державними реєстраторами та іншим невизначеним колом осіб, які можуть мати безпосереднє або опосередковане відношення до відносин, що виникають з приводу користування та засвідчення речових прав щодо земельних ділянок сільськогосподарського призначення.

Крім того, вирішення окресленого кола питань забезпечить дотримання учасниками земельних відносин обраного режиму речового права, що в свою чергу, дозволить застосовувати заходи впливу на порушників такого режиму. Забезпечення правильного та своєчасного визначення питання щодо речового права користування земельними ділянками сільськогосподарського призначення дозволяє належним чином відобразити відповідні режими в податковому та бухгалтерському обліку, дотриматись вимог державно-повідомної реєстрації таких прав з метою недопущення порушень вимог чинного законодавства з боку зацікавлених осіб.

Окремі питання відносин, що стосуються поняття і видів речових прав користування земельними ділянками сільськогосподарського призначення становлять науковий, практичний, судовий, законодавчий інтерес. Серед праць в науковій та практичній площині в цьому напрямі слід виділити І. Висіцьку (2020), А. Гладун (2022), Г. Зубар (2022), С. Мірошніченко (2019), Є. Платонову (2013), Т. Харитонову (2013) та ін. Разом з тим, в цих роботах поза увагою залишилися питання, що пов'язані з визначенням поняття та видів речових прав користування земельними ділянками сільськогосподарського призначення, співвідношенням речового та зобов'язального права, питання, які набули актуальності у зв'язку із запровадженням воєнного стану, а також при формуванні відповідної судової практики, що складається у цій сфері.

В ході проведеного дослідження використовувалися метод системного аналізу та синтезу, системно-структурний, порівняльно-правовий та формально-логічний методи, які дозволили проаналізувати відповідне законодавство, запропонувати поняття та визначити види речових прав користування земельними ділянками сільськогосподарського призначення.

Отже, **метою** цієї статті є дослідження поняття і видів речових прав користування земельними ділянками сільськогосподарського призначення.

Основна частина. Звертаючись до нормативної бази, яка забезпечує врегулювання питань, пов'язаних з речовими правами користування земельними ділянками сільськогосподарського призначення слід зазначити, що вона представлена як низкою законодавчих актів, так і підзаконних актів. До перших з них слід віднести Земельний кодекс України, Цивільний кодекс України, Закон України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень», Закон України «Про оренду землі» тощо. До других належать Методичні рекомендації щодо документів, які посвідчують речові права на земельну ділянку відповідно до законодавства, затверджені Укрдержреєстром 28.11.2012 року, постанова КМУ від 25.12.2021 року № 1127 «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень», постанова КМУ від 06.12.2017 року № 925 «Деякі питання удосконалення механізмів захисту речових прав на земельні ділянки» та ін.

Свої корективи щодо порядку реєстрації речових прав користування земельними ділянками сільськогосподарського призначення внесла і російська агресія та запровадження режиму воєнного стану, що знайшло своє відображення у прийнятті наступних актів: постанова Кабінету Міністрів України від 06 березня 2022 року № 209 «Деякі питання державної реєстрації та функціонування єдиних та державних реєстрів, держателем яких є Міністерство юстиції, в умовах воєнного стану», наказ Міністерства юстиції України від 01.04.2022 № 1307/5 «Про затвердження Переліку адміністративно-територіальних одиниць, в межах яких припиняється доступ користувачів до єдиних та державних реєстрів, держателем яких є Міністерство юстиції України, в умовах воєнного стану».

Відповідно до ч. 1 ст. 395 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України) речовими правами на чуже майно є: право володіння; право користування (сервітут); право користування земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб (емфітевзис); право забудови земельної ділянки (суперфіцій).

Відповідно до ст. 398 ЦК України право володіння виникає на підставі договору з власником або особою, якій майно було передане власником, а також на інших підставах, встановлених законом.

Право користування (сервітут) може бути встановлено договором, законом, заповітом або рішенням суду (ч. 1 ст. 402 ЦК України).

Ч. 1 ст. 407 ЦК України встановлює, що право користування чужою земельною ділянкою встановлюється договором між власником земельної ділянки і фізичною особою, юридичною особою.

Відповідно до ч. 1 ст. 413 ЦК України право користування чужою земельною ділянкою для забудови виникає на підставі договору або заповіту.

Аналізуючи, кожне з наведених речових прав слід дійти до наступних висновків: в кожному з зазначених видів речових прав як однією з підстав їх виникнення законодавець зазначає наявність саме договору. Це, у свою чергу, ставить питання, щодо правової природи відносин, на підставі яких виникає речове право. Якщо таке речове право виникає внаслідок укладеного договору, то слід говорити про підставу його виникнення із певного зобов'язання. Разом з тим, речове право за своїм обсягом має бути ширшим за зобов'язальне.

При визначенні підстав виникнення користування земельною ділянкою сільськогосподарського призначення із зобов'язального чи речового права слід виходити з наступного. Ми погоджуємося з Н. Голубевою, яка зазначає, що зобов'язання відрізняється від речових правовідносин перш за все тим, що в зобов'язанні відображається динаміка цивільних прав і обов'язків, а речові правовідносини фіксують статику майнових прав. Тобто ознакою зобов'язання є закріплення (опосередкування), переміщення благ (майна, майнових благ). Ця ознака суттєво відрізняє речові та зобов'язальні відносини, оскільки речові правовідносини закріплюють присвоєння матеріальних благ, а не їх переміщення. Крім того, речове право надає його володільцеві безпосередню владу, панування над річчю. Особа, що має зобов'язальне право на річ (наприклад, з договору оренди, безвідплатного користування), може реалізувати свою правоможність з володіння й користування нею лише в тому разі, якщо фактично отримає її від власника, що уклав з нею договір.

Ще одна особливість зобов'язальних відносин відносно об'єкта виявляється в тому, що в зобов'язанні може бути альтернативно встановлена множинність об'єкта. При цьому неможливо уявити встановлення альтернативної множинності об'єкта речового правовідношення. Об'єкт речового права завжди чітко визначений (Голубєва, 2015: 15).

Отже, в нашому випадку вбачається другорядним вирішення питання первісності виникнення одного з видів прав (речового чи зобов'язального) при користуванні земельними ділянками сільськогосподарського призначення, а як зазначає суддя Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду В. Погребняк, речово-правовий правочин має похідний характер від зобов'язально-правової складової, оскільки детермінується її каузую і є її логічним продовженням в межах розвитку механізмів виникнення та переходу суб'єктивних цивільних прав. Вольовий елемент речово-правового компоненту повністю визначається зобов'язально-правовим, і виникає питання: в чому полягає необхідність їх розмежування, оскільки в контексті захисту виникає питання стосовно доцільності існування «дворівневої» процедури його здійснення (Погребняк, 2019: 116). Таким чином, на перше місце має виходити можливість ефективного захисту учасниками земельних відносин свого суб'єктивного права та охоронюваного законом інтересу з урахуванням наявного законодавства безвідносно первісності зобов'язально-правової чи речово-правової складової.

Продовжуючи аналіз законодавства, що врегульовує питання речових прав на земельну ділянку, слід також згадати Земельний кодекс України (далі – ЗК України), який розрізняє право користування землею (право постійного користування земельною ділянкою, право оренди земельної ділянки, надання земельної ділянки в концесію) (глава 15); право земельного сервітуту (глава 16); право користування чужою земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб (емфітевізис) і право користування чужою земельною ділянкою для забудови (суперфіцій) (глава 16-1).

При зверненні до п. 2 ч. 1 ст. 4 Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» вбачається, що державній реєстрації прав підлягають речові права на нерухоме майно, похідні від права власності: право користування (сервітут); право користування земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб (емфітевізис); право забудови земельної ділянки (суперфіцій); право господарського відання; право оперативного управління; право постійного користування та право оренди (суборенди) земельної ділянки; право користування (найму, оренди) будівлею або іншою капітальною спорудою (їх окремою частиною), що виникає на підставі договору найму (оренди) будівлі або іншої капітальної споруди (їх окремої частини), укладеного на строк не менш як три роки; право довірчої власності на отриманий в управління об'єкт нерухомого майна, об'єкт незавершеного будівництва, майбутній об'єкт нерухомості; інші речові права відповідно до закону.

По-перше, перелік речових прав, що підлягають державній реєстрації та наведений в цьому законодавчому акті має певні відмінності від речових прав, визначених ЦК України та ЗК України. А по-друге, визначаючи види речових прав користування земельними ділянками сільськогосподарського призначення, що підлягають державній реєстрації, вказаний Закон не дає відповіді щодо поняття речових прав користування земельними ділянками сільськогосподарського призначення.

А. Дем'янович визначає, що речове право – це по суті підтвержене державою право користування земельною ділянкою з чітким записом в реєстрі. Це державне визнання того, що орендар має офіційне право на використання певної земельної ділянки, за яку потрібно сплачувати податки (Дем'янович, 2020). Ми не можемо погодитися з таким визначенням, адже в ньому не враховано, що право користування земельною ділянкою не обмежується лише орендними відносинами.

На нашу думку, більш релевантним є визначення, наведене в п. 1 ч. 1 ст. 2 Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» стосовно державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень (далі – державна реєстрація прав) – офіційне визнання і підтвердження державою фактів набуття, зміни або припинення речових прав на нерухоме майно, обтяжень таких прав шляхом внесення відповідних відомостей до Державного реєстру речових прав на нерухоме майно. Хоча воно і не стосується поняття речових прав користування земельними ділянками сільськогосподарського призначення, воно дає змогу вивести таке поняття.

Говорячи про наявність державного елемента при реєстрації прав на земельні ділянки, слід погодитися з М. В. Шульгою, С. В. Хомінець та Д. М. Данілік, які зазначають, що станом на сьогодні в Україні діє дуальна система реєстрації, згідно з якою державна реєстрація земельних ділянок проводиться Державними кадастровими реєстраторами у складі Державної служби України з питань геодезії, картографії та кадастру, а речові права та суб'єкти цих прав реєструються в Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно, який веде Міністерством юстиції України (М. В. Шульга, С. В. Хомінець, Д. М. Данілік, 2022:148).

Аналізуючи ознаки речового права як суб'єктивного цивільного права слід підтримати позиції вчених-цивілістів Р. Майданика, Н. Майданик, Н. Попової які зазначають, що речові правовідносини характеризуються двоюко: і як абсолютні, і як речові, а модернізація речового права має адекватно відображати тенденцію до конвергенції правових форм присвоєння майна, яка полягає в універсальності абсолютних майнових прав, взаємопроникненні речових, зобов'язальних, інших видів суб'єктивних прав. Зазначена тенденція до конвергенції виражена у формуванні відносно відкритого переліку речових прав і «прихованих» (квазіречових) прав, зокрема оречевлених зобов'язальних прав (право довірчої власності, довірче управління майном, довгострокова оренда нерухомості, право переважної купівлі), широкому (конституційно-правовому) розумінні власності поряд із цивільно-правовим розумінням власності, що дає можливість поширювати правовий режим захисту права власності на інші суб'єктивні права у визначених випадках та обсязі (Р. Майданик, Н. Майданик, Н. Попова, 2021: 49–50).

До такого ж висновку дійшов і Г. Г. Харченко, який зазначає, що кваліфікаційними ознаками речових прав є: абсолютність речових прав; самостійне і самодостатнє правове панування особи над об'єктом; майновий характер речових прав. Через свою абсолютність речові права можуть реалізовуватися як у речових, так і у зобов'язальних правовідносинах, чому сприяє оборотоздатність їх об'єктів (Харченко, 2017: 2).

Отже, на підставі проведеного аналізу у нас є можливість сформулювати поняття речових прав користування земельними ділянками сільськогосподарського призначення наступним чином – це вид майнових прав, який має абсолютний та речовий характер з чітко визначеним об'єктом, має офіційне визнання і підтвердження державою шляхом внесення відповідних відомостей до Державного реєстру речових прав на нерухоме майно.

Висновки. Чинне законодавство визначає певну сукупність речових прав користування земельними ділянками сільськогосподарського призначення. Разом з тим, таке законодавство не містить визначення поняття речових прав користування земельними ділянками сільськогосподарського призначення, що створює певні складнощі у правозастосовній практиці. Враховуючи отримані результати дослідження пропонується визначити поняття речових прав користування земельними ділянками сільськогосподарського призначення наступним чином – це вид майнових прав, який має абсолютний та речовий характер з чітко визначеним об'єктом, має офіційне визнання і підтвердження державою шляхом внесення відповідних відомостей до Державного реєстру речових прав на нерухоме майно.

Серед видів речових прав користування земельними ділянками сільськогосподарського призначення виділяють право користування (сервітут); право користування земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб (емфітевзис); право забудови земельної ділянки (суперфіцій); право постійного користування та право оренди (суборенди) земельної ділянки тощо. Зазначені речові права підлягають державній реєстрації прав. Перелік речових прав, що підлягають державній реєстрації та наведений в Законі України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» має певні відмінності від речових прав, визначених Цивільним кодексом України та Земельним кодексом України.

Перспективи подальших наукових розробок в цьому напрямі полягають у вивченні шляхів удосконалення правового регулювання питань, пов'язаних з речовими правами користування земельними ділянками сільськогосподарського призначення, а саме оптимізації державно-повідомної реєстрації таких прав.

Список використаних джерел:

1. І. Висіцька. Держреєстрація речових прав на земельні ділянки: що варто знати заявнику. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://vysitska.com/2020/02/27/%D0%B4%D0%B5%D1%80%D0%B6%D1%80%D0%B5%D1%94%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F-%D1%80%D0%B5%D1%87%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%85-%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2-%D0%BD%D0%B0-%D0%B7%D0%B5%D0%BC%D0%B5%D0%BB/>
2. А. Гладун. Державна реєстрація речових прав на земельну ділянку. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.zemfond.net/post/derzhavna-reiestratsiia-rechovykh-prav-na-zemelnu-dilianku>
3. Г. Зубар. Право власності на землю: здійснюємо державну реєстрацію. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://bz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/BZ008731
4. С. Мірошниченко. Документи, які підтверджують права на земельну ділянку або земельну частку (пай). [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://dl.omp.ua/knowledge-base/%D0%B4%D0%BE%D0%BA%>

- D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%B8-%D1%8F%D0%BA%D1%96-%D0%BF%D1%96%D0%B4%D1%82%D0%B2%D0%B5%D1%80%D0%B4%D0%B6%D1%83%D1%8E%D1%82%D1%8C-%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%B0-%D0%BD%D0%B0/
5. Платонова Є.О. Правові аспекти виникнення та оформлення речових прав на земельну ділянку. *Правове життя сучасної України : матеріали Міжнар. наук. конф. проф.-викл. та аспірант. складу* (м. Одеса, 16–17 травня 2013 р.). НУ ОЮА. Півд. регіон. центр НАПрН України. Одеса: Фенікс, 2013. Т. 1. С. 603–605.
 6. Т. Харитоновна. Оформлення речових прав на земельну ділянку, відмінних від права власності. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://yurvisnyk.in.ua/v2_2013/08.pdf
 7. Н.Ю. Голубева. Співвідношення зобов'язальних та речових правовідносин. *Часопис цивілістики*. 2015. Вип. 19. С. 13–17.
 8. В.Я. Погребняк. Співвідношення між зобов'язально-правовим та речово-правовим правочинами в світлі принципів роз'єднання та абстракції. *Юридичний вісник*. 2019. Вип. 4. С. 112–118. DOI <https://doi.org/10.32837/yuv.v0i4.977>
 9. А. Дем'янович. Речове право – реєстрація його орендарями та наслідки для наповнення бюджетів ОТГ. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://agropolit.com/blog/443-rechove-pravo--reestratsiya-yogo-orendaryami-ta-naslidki-dlya-napovnennya-byudjetiv-otg#:~:text=%D0%A2%D0%BE%D0%B6%2C%20%D1%80%D0%B5%D1%87%D0%BE%D0%B2%D0%B5%20%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%20%E2%80%94%20%D1%86%D0%B5%20%D0%BF%D0%BE,%D0%B7%D0%B0%20%D1%8F%D0%BA%D1%83%20%D0%BF%D0%BE%D1%82%D1%80%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%BE%20%D1%81%D0%BF%D0%BB%D0%B0%D1%87%D1%83%D0%B2%D0%B0%D1%82%D0%B8%20%D0%BF%D0%BE%D0%B4%D0%B0%D1%82%D0%BA%D0%B8>
 10. М.В. Шульга, С.В. Хомінець, Д.М. Данілік. Генеза правового регулювання земельно-реєстраційних відносин. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. № 3 (2022). С. 144–149. DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2022.03.26>
 11. Р. Майданик, Н. Майданик, Н.Попова. Переосмислення загальної частини речового права в умовах європеїзації та кодифікації. *Підприємництво, господарство і право*. № 6 (2021). С. 39–54. DOI <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2021.6.07>
 12. Г.Г. Харченко. Речові права у законодавстві, доктрині та судовій практиці України: дис. ... д-ра юр. наук: 12.00.03. Київ, 2017. 506 с.

References:

1. I. Vysitska. (2020). Derzhreiestratsiia rechovykh prav na zemelni dilianky: shcho varto znaty zaiavnyku [State registration of property rights to land plots: what the applicant should know]. [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: <https://vysitska.com/2020/02/27/%D0%B4%D0%B5%D1%80%D0%B6%D1%80%D0%B5%D1%94%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F-%D1%80%D0%B5%D1%87%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%85-%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2-%D0%BD%D0%B0-%D0%B7%D0%B5%D0%BC%D0%B5%D0%BB/> [in Ukrainian].
2. A. Hladun. (2022). Derzhavna reiestratsiia rechovykh prav na zemelnu dilianku. [State registration of property rights to a land plot]. [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: <https://www.zemfond.net/post/derzhavna-reiestratsiia-rechovykh-prav-na-zemelnu-dilianku> [in Ukrainian].
3. H. Zubar. (2022). Pravo vlasnosti na zemliu: zdiisnuємо derzhavnu reiestratsiuiu. [Land ownership: we carry out state registration]. [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: https://bz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/BZ008731 [in Ukrainian].
4. S. Miroschnyenko. (2019). Dokumenty, yaki pidtverdzhuyut prava na zemelnu dilianku abo zemelnu chastku (pai). [Documents confirming rights to a land plot or land share (share)]. [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: <https://dl.omp.ua/knowledge-base/%D0%B4%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%B8-%D1%8F%D0%BA%D1%96-%D0%BF%D1%96%D0%B4%D1%82%D0%B2%D0%B5%D1%80%D0%B4%D0%B6%D1%83%D1%8E%D1%82%D1%8C-%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%B0-%D0%BD%D0%B0/> [in Ukrainian].
5. Ye. Platonova (2013). Pravovi aspekty vynyknennia ta oformlennia rechovykh prav na zemelnu dilianku. [Legal aspects of the emergence and registration of property rights to a land plot] *Pravove zhyttia suchasnoi Ukrainy : materialy Mizhnar. nauk. konf. prof.-vykl. ta aspirant. skladu* (m. Odesa, 16–17 travnia 2013 r.). NU OYuA. Pivd. rehion. tsentr NAPrN Ukrainy. Odesa: Feniks, T.1. S. 603-605. [in Ukrainian].
6. T. Kharytonova. (2013). Oformlennia rechovykh prav na zemelnu dilianku, vidminnykh vid prava vlasnosti. [Registration of property rights to a land plot, other than ownership]. [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: http://yurvisnyk.in.ua/v2_2013/08.pdf [in Ukrainian].
7. N.Іu. Holubieva. (2015). Spivvidnoshennia zoboviazalnykh ta rechovykh pravovidnosyn. [Correlation of binding and property legal relations]. *Chasopys tsyvilistyky*. Vyp. 19. S. 13–17. [in Ukrainian].
8. V.Іa. Pohrebniak. (2019). Spivvidnoshennia mizh zoboviazalnopravovym ta rechovo-pravovym pravochynamy v svitli pryntsyviv roziednannia ta abstraktsii. [The relationship between obligation law and property law transactions in the light of the principles of separation and abstraction]. *Yurydychnyi visnyk*. Vyp. 4. S. 112-118. DOI 10.32837/yuv.v0i4.977 [in Ukrainian].
9. A. Demianovych. (2020). Rechove pravo – reiestratsiia yoho orendariamy ta naslidky dlia napovnennia biudzhetyv OTG. [Property right – its registration by tenants and the consequences for filling the budgets of the UTC]. [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: <https://agropolit.com/blog/443-rechove-pravo--reestratsiya-yogo-orendaryami-ta-naslidki-dlya-napovnennya-byudjetiv-otg#:~:text=%D0%A2%D0%BE%D0%B6%2C%20%D1%80%D0%B5%D1%87%D0%BE%D0%B2%D0%B5%20%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%20%E2%80%94%20%D1%86%D0%B5%20%D0%BF%D0%BE,%D0%B7%D0%B0%20%D1%8F%D0%BA%D1%83%20%D0%BF%D0%BE%D1%82%D1%80%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%BE%20%D1%81%D0%BF%D0%BB%D0%B0%D1%87%D1%83%D0%B2%D0%B0%D1%82%D0%B8%20%D0%BF%D0%BE%D0%B4%D0%B0%D1%82%D0%BA%D0%B8>

%87%D0%BE%D0%B2%D0%B5%20%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%20%E2%80%94%20%D1%86%D0%B5%20%D0%BF%D0%BE,%D0%B7%D0%B0%20%D1%8F%D0%BA%D1%83%20%D0%BF%D0%BE%D1%82%D1%80%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%BE%20%D1%81%D0%BF%D0%BB%D0%B0%D1%87%D1%83%D0%B2%D0%B0%D1%82%D0%B8%20%D0%BF%D0%BE%D0%B4%D0%B0%D1%82%D0%BA%D0%B8. [in Ukrainian].

10. M.V. Shulha, S.V. Khominets, D.M. Danilik. (2022). Heneza pravovoho rehuliuвання zemelno-reiestratsiinykh vidnosyn. [The genesis of legal regulation of land registration relations]. *Elektronne naukove vydannia «Analitychno-porivnialne pravoznavstvo»*. № 3. S. 144–149. DOI 10.24144/2788-6018.2022.03.26 [in Ukrainian].
11. R. Maidanyk, N. Maidanyk, N.Popova. (2021). Pereosmyslennia zahalnoi chastyny rechovoho prava v umovakh yevropeizatsii ta kodyfikatsii. . [Rethinking the general part of property law in the conditions of Europeanization and codification]. *Pidpriemnytstvo, gospodarstvo i pravo*. № 6. S. 39–54. DOI 10.32849/2663-5313/2021.6.07 [in Ukrainian].
12. H.H. Kharchenko. (2017). Rechovi prava u zakonodavstvi, doktryni ta sudovii praktytsi Ukrainy [Property rights in legislation, doctrine and judicial practice of Ukraine]: dys. ... d-ra yur. nauk: 12.00.03. Kyiv. 506 s. [in Ukrainian].